

مقابله با تکثیر موشک‌های ایران در یمن

به قلم مایکل نایتز (/fa/experts/maykl-naytz-0/)

۸ نوامبر ۲۰۱۷

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/countering-irans-missile-proliferation-yemen

(ar/policy-analysis/mkafht-antshar-alswarykh-alayranyt-fy-alyamn/)

درباره نویسنده

مایکل نایتز (/fa/experts/maykl-naytz-0/)

مایکل نایتز یکی از همکاران ارشد انستیتو واشنگتن و متخصص امور نظامی و امنیتی عراق، ایران، یمن و کشورهای عربی خلیج است.

دکتر نایتز بارها عراق، یمن و کشورهای خلیج فارس سفر کرده و به طور منظم در خصوص سیاست‌گذاری‌های دولت ایالات متحده، کمیته‌های کنگره و افسران نظامی آمریکا در امور امنیتی منطقه.

تحلیل کوتاه

تهران از حوثی‌ها برای محک زدن اراده رئیس‌جمهور ترامپ استفاده می‌کند. شواهد فزاینده‌ای وجود دارد که نشان می‌دهد ایران به شورشیان حوثی کمک می‌کند تا موشک‌های دوربرد بسازند که قادر است پایتخت کشورهای خلیج را هدف قرار دهد.

در چهارم نوامبر ۲۰۱۷ نیروهای حوثی در یمن یک موشک بالستیک از نوع بُرکان ۲ (موسوم به ولکانو یا آتشفشان) به سمت ریاض پرتاب کردند اما سامانه پدافند هوایی پاتریوت ساخت آمریکا آن را ردگیری و منهدم کرد. بقایای این موشک در اطراف فرودگاه بین‌المللی ملک خالد در حاشیه شمالی پایتخت سعودی به زمین سقوط کرد که نشان می‌داد موشک از فراز شهر پرجمعیت ریاض عبور کرده است.

این اولین موشک حوثی‌ها نبود که به ریاض پرتاب می‌شد. در تاریخ ۱۹ ماه می ۲۰۱۷ نیز ساعاتی پیش از فرود هواپیمای رئیس‌جمهور ترامپ که از عربستان بازدید می‌کرد حوثی‌ها موشک دیگری از نوع برکان ۲ به این شهر پرتاب کردند اما تازه‌ترین حمله در زمانی بسیار حساس صورت گرفت چرا که ایالات متحده راهبردی جدید برای «عقب راندن» رژیم ایران و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی اعلام کرده است. واکنش رئیس‌جمهور ترامپ در برابر این حمله چنین بود: «از نظر من این حمله به عربستان سعودی کار ایران بود.» دولت سعودی نیز صراحتاً «رژیم ایران» را مقصر دانست و گفت که پرتاب این موشک می‌تواند «عمل جنگی تلقی شود».

در همین حال روزنامه کیهان ایران که به عنوان بلندگوی تبلیغاتی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و رهبر آن عملی خامنه‌ای عمل می‌کند گزارش خود از این حمله را با این تیتر منتشر کرد: «شلیک موشک انصارالله به ریاض هدف بعدی دویس». کیهان در گزارش خود از نام رسمی شاخه نظامی حوثی‌ها استفاده می‌کند. اظهارات دو طرف زمینه را برای تشدید تلاش‌های آمریکا در جهت افشای نقش ایران در برنامه توسعه موشکی حوثی‌ها مساعد ساخت.

کارزار موشکی ضد عربستان سعودی

از مارس ۲۰۱۵ که مداخله به رهبری سعودی در یمن آغاز شد شورشیان حوثی صدها موشک برد کوتاه تاکتیکی و دست کم سی موشک بالستیک با برد بیشتر به خاک عربستان سعودی شلیک کرده‌اند. بیش‌تر این حملات با راکت‌های چلچله نوع بی-ام-۲۷ و موشک‌های تاکتیکی بالستیک نوع اس-اس-۲۱ اسکارب بی شهرهای مرزی و پایگاه‌های نظامی سعودی را هدف قرار دادند که در نتیجه آن هزاران غیرنظامی زخمی و آواره شدند.

سیستم‌های موشکی دیگری نیز از جمله موشک‌های هدایت ناپذیر «قاهر ۱» به وفور برای حمله به اهدافی تا عمق ۲۵۰ کیلومتر درون خاک عربستان به ویژه پایگاه هوایی ملک خالد و شهرک نظامی خمیس مُشیط در مجاورت آن به کار گرفته شد (در مجموع ادعا شده

که حدود شصت حمله با قاهر ۱ رخ داده است (قاهر براساس موشک ۷۷۵ ساخته شده که در سامانه موشکی زمین به هوای SA-2 به کار می‌رود) یمن از سال‌های دهه ۱۹۷۰ به بعد شمار زیادی (تقریباً ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ فروند) از این نوع موشک را از اتحاد جماهیر شوروی دریافت کرده بود. در واقع شورشیان حوثی نشان داده‌اند که در توسعه و کاربرد سامانه موشک‌های برد کوتاه بالستیک دانش فنی چشمگیری دارند:

افزایش برد: حمله ۲۸ مارس با یک موشک نوع قاهر-ام ۲ انجام شد که بردی برابر با ۴۰۰ کیلومتر و کلاهکی بزرگتر (۳۵۰ کیلوگرم مواد منفجره در مقایسه با ۱۹۵ کیلوگرم در موشک قاهر ۱) داشت.

تراکم حملات: همچنین در همین حمله در ۲۸ مارس چندین موشک ظاهراً با هدف فشار آوردن بر باتری‌های سامانه پدافند هوایی پاتریوت در خمیس فُشیط به طور همزمان شلیک شد. افزون بر این سازمان ناظر موسوم به «موسسه تحقیقات سلاح در مخاصمات» گزارش داد که حوثی‌ها چند پهپاد قاصف ۱ ساخت این گروه را به رادارهای سامانه پاتریوت کوباندند تا حملات موشکی خود را تسهیل کنند.

حفظ سیستم‌های دوربرد: در تاریخ ۲۶ می ۲۰۱۷ شورشیان از «النجم الثاقب» پرده‌برداری کردند که راکت بومی تاکتیکی با برد ۷۵ کیلومتر و کلاهکی ۷۵ کیلویی است. از نظر طراحی النجم الثاقب شبیه موشک ام ۷۵ است که حماس آن را در نوار غزه ساخته و به شورشیان امکان می‌دهد که موشک‌های قاهر خود را برای اهداف میان‌برد حفظ کنند.

شورشیان همچنین توانسته‌اند با تغییر میزان سوخت موشک‌های SS-1C/Hwasong-5 (اسکاد بی) و موشک‌های با برد توسعه یافته مدل SS-1D/Hwasong-6 (اسکاد سی) - که در شکل اصلی خود نمی‌توانست به شهرهایی مثل جدّه یمن و یا ریاض برسد - آن‌ها را به موشک‌های دوربرد بالستیک تبدیل کنند. نخستین نمونه موشک اسکاد که به دست حوثی‌ها ارتقا یافته و در ۶ فوریه ۲۰۱۶ رونمایی شد موشک برکان ۱ بود که حوثی‌ها در سپتامبر-اکتبر همان سال به سوی محور جدّه-طائف-مکه شلیک کردند. ظاهراً در تاریخ ۲۷ جولای ۲۰۱۷ پایگاه هوایی ملک فهد در نزدیکی طائف با رگباری از همین موشک‌ها هدف قرار گرفت.

نوع دیگر با بردی حتی بیشتر در فوریه ۲۰۱۷ ظهور کرد: برکان ۲-اچ که شورشیان با استفاده از آن حداقل چهار بار (در ماه‌های فوریه مارس می و نوامبر ۲۰۱۷) ریاض و در ۲۲ جولای یمن را هدف قرار دادند. برد موشکی که یمن را هدف قرار داد احتمالاً بیش از هزار کیلومتر بوده است. عربستان سعودی همچنین ادعا می‌کند که یک حمله در ماه جولای با به کارگیری یک موشک قائم نسخه ایرانی اسکاد-سی با برد توسعه یافته صورت گرفته است. نیکی هیلی نماینده ایالات متحده در سازمان ملل این ادعای عربستان را در ۷ نوامبر ۲۰۱۷ تکرار کرد.

علاوه بر حملات موشکی به عربستان رهبر گروه شورشی حوثی‌ها عبدالمالک الحوثی اخیراً هدف دیگری به فهرست اهداف بالقوه خود افزوده است: امارات متحده عربی که در هزار کیلومتری قلمرو گروه حوثی واقع است. او در گفتگو با شبکه تلویزیونی المسیره که رسانه تحت کنترل این گروه است هشدار داد که امارات متحده «اکنون در تیررس موشک‌های ما قرار دارد و شرکت‌هایی که در این کشور حضور دارند و یا سرمایه‌گذاری کرده‌اند دیگر نباید آنجا را امن تصور کنند».

نشانه‌های حمایت ایران

ارتش یمن سابقه‌ای طولانی در استفاده از راکت‌های تاکتیکی و موشک‌های بالستیک از جمله کاربرد گسترده عملیاتی از این تسلیحات در جنگ داخلی این کشور در سال ۱۹۹۴ دارد. در اوایل جنگ فعلی سه تیپ موشکی ارتش یمن که از هواداران علی عبدالله صالح رییس جمهور سابق یمن و یار فعلی این گروه بودند به حوثی‌ها پیوستند.

به گفته رسانه‌های تحت کنترل حوثی‌ها مرکز پژوهش و توسعه موشکی ارتش یمن به طور مستقل توانایی ساخت موشک‌هایی مثل برکان النجم‌الثاقب و قاهر را دارد و در ماه آوریل حسین دهقان وزیر دفاع ایران ادعای امریکا مبنی بر حمایت تهران از برنامه موشکی حوثی‌ها را با تحقیر رد کرد.

با این حال این نظریه که حوثی‌ها و نظامیان یمنی متحد آن‌ها به تنهایی برنامه موشکی این گروه را به پیش می‌برند مورد پذیرش بسیاری از کارشناسان نیست. در اکتبر ۲۰۱۶ یک مقام وزارت خارجه آمریکا خاطرنشان ساخت که «ایران نقش حیاتی در کمک و پشتیبانی فنی به حوثی‌ها در حملات موشکی‌شان به خاک عربستان سعودی داشته است» و در ژانویه ۲۰۱۷ شورای کارشناسان سازمان ملل در امور یمن اعلام کردند که ادعاهای ائتلاف به رهبری حوثی‌ها مبنی بر اینکه این گروه انواع جدید موشک‌ها را به شکل بومی می‌سازد «به شدت نامحتمل است». هرچند کارکنان نیروهای موشکی یمن تجارب گسترده‌ای در زمینه کاربرد سیستم‌های کامل موشکی دارند هیچ وقت تجربه انجام فرآیندهایی را نداشته‌اند که برای توسعه نوع جدیدی از موشک لازم است از جمله جداسازی و سوارکردن مجدد قطعات سامانه‌های قدیمی توسعه مخازن سوخت موشکی جابه‌جایی باتری توسعه بدنه موشک جوشکاری بخش‌های مخصوص و یا توازن بخشی مجدد موشک.

ایران سابقه‌ای طولانی در کمک به برنامه‌های موشکی متحدین شبه‌نظامی خارجی‌اش دارد. به حزب الله لبنان و شبه‌نظامیان جهاد اسلامی فلسطین پشتیبانی فنی عملیاتی ارائه می‌دهد و نیز انواع مختلف موشک و راکت از جمله زلزال ۲ با برد ۳۰۰ کیلومتر و ام-۷۵ با برد ۷۵ کیلومتر در اختیارشان قرار داده است. همچنین از دهه ۱۹۹۰ به تبدیل موشک‌های SA-2 به موشک‌های بالستیک تندر ۶۹ مشغول بوده است. اکنون حوثی‌ها نیز در فرآیندی مشابه این موشک‌ها را به قاهره تغییر می‌دهند.

گذشته از این‌ها ایران علنا اذعان کرده که به حوثی‌ها کمک نظامی می‌کند. در تاریخ ۲۳ می ۲۰۱۵ اسماعیل غنی معاون فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران ایران گفت: «مدافعان یمن زیر پرچم جمهوری اسلامی آموزش دیده‌اند» و در اواخر ماه آوریل ۲۰۱۷ مهدی طائب روحانی تندروی ایرانی که برادر رئیس اطلاعات سپاه است با افتخار گفت که: «تهیه موشک برای حوثی‌ها در مراحل متوسط سپاه پاسداران و با حمایت نیروی دریایی ایران انجام می‌شود» بنا به گزارش موسسه تحقیقات سلاح در مخابرات پهباد قاصد ۱ حوثی‌ها نسخه دقیق پهبادهای ابابیل-تی ایرانی است طوری که حتی «پیشوندهای شماره سربال آن‌ها یکی است». بنابراین این باور که تهران برای برنامه موشکی حوثی‌ها پشتیبانی فنی و قطعات تخصصی فراهم می‌کند دور از ذهن نیست. نتیجه اینکه حوثی‌ها در شرایط جنگی و به رغم تحریم‌های بین‌المللی در ظرف کم‌تر از دو سال سه نوع سیستم موشکی جدید و عمده ساخته‌اند.

پیامدها برای سیاست ایالات متحده

در حال حاضر موشک‌های دوربرد حوثی‌ها محدودیت‌های مشخصی دارد: شمار این موشک‌ها کم است و احتمالاً افزایش نخواهد یافت و نیز کارایی آن‌ها پایین است (هیچ یک از موشک‌هایی که تا به حال پرتاب شده ویرانی عمده‌ای به بار نیاورده و تقریباً نیمی از آن‌ها ردگیری و منهدم شده است) اما این موشک‌ها به چند دلیل ژئوپولیتیکی اهمیت دارند.

درک چرایی فراهم‌آوری موشک برای حوثی‌ها و دیگرحمایت‌های نظامی از آنان از سوی ایران دشوار نیست. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با هزینه‌ای ناچیز می‌تواند روابط خود با یک متحد منطقه‌ای را تحکیم بخشد و به این شکل عربستان سعودی و احتمالاً امارات متحده عربی و قطر را تهدید کند. کشورهای که در هر کدام پایگاه‌های عمده نظامی آمریکایی در فاصله کمی از تیررس فعلی موشک‌های حوثی‌ها واقع است و اگر شورش‌ها بتوانند یک هدف عمده آمریکایی یا اهدافی در کشورهای متحد آمریکا را بزنند ایرانی‌ها مطمئن‌اند که هزینه آن را حوثی‌ها خواهند پرداخت و نه جمهوری اسلامی. در سطح تاکتیکی سپاه پاسداران به این نکته کاملاً آگاه است که هر حمله موشکی تأثیری منفی بر توانمندی عربستان سعودی دارد چرا که ردگیری و انهدام هر موشک حوثی‌ها که حداکثر یک میلیون دلار هزینه تولید داشته باید با موشک‌های سامانه پدافند هوایی پاتریوت انجام شود که هر کدام بین دو تا سه میلیون دلار هزینه دارد. ادامه این حملات حتی می‌تواند عربستان را وادار کند که محور پدافندی تازه‌ای علاوه بر سامانه پدافند موشکی فعلی که برای دفاع در برابر حملات ایران از آن سوی خلیج فارس تعبیه شده ایجاد کند. سپاه پاسداران همچنین درس‌های ارزشمندی در خصوص کارآمدی موشک‌هایش در برابر سامانه‌های دفاعی ساخت آمریکا می‌آموزد. همه این‌ها دلایلی است که نشان می‌دهد چرا این جنگ موشکی باید متوقف شود.

پاسخ آشکارا جسورانه ایران به حمله چهارم نوامبر بر ریاض یادآور روشنی است از اینکه رژیم جمهوری اسلامی به محک زدن اراده رئیس‌جمهور ترامپ در پیاده‌سازی راهبرد عقب راندن ایران ادامه خواهد داد. عربستان سعودی هم اکنون حوثی‌ها را به دلیل تسلط بر مناطق مرزی و توانایی حمله موشکی و زمینی تهدیدی برای سرزمین خود می‌بیند. از این رو کاربرد موشک‌های پیشرفته‌تر از سوی این گروه می‌تواند عربستان را وادار به واکنش‌های پیش‌بینی‌نشده بر ضد حوثی‌ها و ایران کند که نتایج تلافی‌جویانه به دنبال داشته باشد. بنابراین واشنگتن برای توقف حمایت ایران از حوثی‌ها و پایان دادن به منازعه در یمن باید با جدیت و استحکام اقدامات زیر را انجام دهد: **تشدید تلاش‌ها برای در هم شکستن ائتلاف حوثی‌ها و صالح**. در یک فرآیند هوشمندانه صلح باید نیروهای نخبه موشکی هوادار صالح را از حوثی‌ها جدا کند. در مرحله بعدی باید حوثی‌ها را از تهران جدا کند چرا که این گروه با پایان یافتن منازعه نیازی به حمایت نظامی ایران نخواهند داشت. نیروهای وفادار به صالح می‌توانند منبع ارائه شواهد مفیدی در اثبات نقض تحریم‌ها و ممنوعیت‌های تسلیحاتی بین‌المللی از سوی ایران باشند. سپس می‌توان این شواهد را به سازمان ملل و کمیسیون مشترک ناظر بر توافق هسته‌ای پنج به علاوه یک (برجام) ارائه داد.

تقویت و هوشمندسازی انسداد دریایی. اگر ایران بخواهد سیستم‌های کامل موشکی به حوثی‌ها برساند احتمالاً به دلیل انسداد دریایی و هوایی کارآمد از طرف نیروهای ائتلاف خلیج قادر به این کار نخواهد بود. (اگر چه ادعای عربستان سعودی مبنی بر استفاده حوثی‌ها از یک موشک قائم وارداتی از ایران باید به طور کامل بررسی شود). اگر این موضوع حقیقت داشته باشد کل قضیه فرق خواهد کرد. برای جلوگیری موثرتر از انتقال قطعات موشک از ایران به حوثی‌ها ایالات متحده باید به تعهد خود در زمینه تحریم تسلیحات پایبند باشد. عملیات ویژه و عملیات اطلاعاتی خود را در ممانعت از قاچاق زمینی اسلحه از مسیر عمان افزایش دهد و حمایت چندملیتی را از مقابله دریایی سختگیرانه ضمن رعایت جنبه‌های انسانی [برای افراد غیرنظامی] تقویت کند.

کمک به عربستان سعودی برای بی‌اثر کردن تهدیدات موشک‌های بالستیک حوثی‌ها ممکن است ذخیره بزرگی از انواع موشک‌های قاهر و راکت‌های تاکتیکی و نیز حدی از قابلیت‌های بومی برای تولید موشک‌های پیش‌تر داشته باشند. مراکز جمعیتی و اقتصادی عمده‌ای در عربستان مثل جیزان، ابها و خمیس مشیط نباید سال‌ها زیر تهدید حملات مرتب موشکی باقی بماند. اگر وضعیت فعلی ادامه یابد فاجعه‌ای مثل تلفات غیرنظامی گسترده، تخریب زیرساخت‌های کلیدی انرژی و یا حتی از انهدام کامل یک فرودگاه اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

بنابراین نیروهای نظامی آمریکا باید به ارائه پشتیبانی مستقیم اطلاعاتی بپردازند و شاید حتی بهتر باشد تجهیزات ضد هوایی و موشکی مستقر کنند تا در زمانی که موشک حوثی‌ها پرتاب می‌شود به سرعت مداخله کنند. واشنگتن پیش از این اظهار آمادگی کرده که کشتی‌رانی غیرنظامی را از حملات موشکی حوثی‌ها محافظت کند. بنابراین چرا نباید تعهد مشابهی در خصوص حفاظت از زیرساخت‌های غیرنظامی و اقتصادی در خشکی داشته باشد. چنین موضع‌گیری روشنی می‌تواند عاملی بازدارنده در حملات موشکی حوثی‌ها بر ضد شهرهای عربستان باشد. به همان شکل که موضع‌گیری‌های قبلی کاخ سفید و حملات آمریکا به واحدهای موشکی حوثی‌ها به نظر می‌رسد سبب توقف حملات موشکی بر کشتی‌ها در تنگه باب‌المندب شده است.

مایکل نایتس پژوهشگر برنامه لافر در انستیتوی واشنگتن است. او در یمن با نیروهای امنیتی این کشور کار کرده است.

*مایکل نایتس پژوهشگر برنامه لافر در انستیتوی واشنگتن کارشناس امور نظامی و امنیتی عراق، ایران، یمن و کشورهای حوزه خلیج فارس است. دکتر نایتس سفرهای زیادی به عراق و کشورهای خلیج داشته و مقالات زیادی از او در حوزه امنیت در رسانه‌های عمده بین‌المللی مثل Jane's IHS منتشر شده است. او به سیاست‌گذاران دولت آمریکا و مقامات نظامی این کشور در خصوص امور امنیت منطقه‌ای مشاوره ارائه می‌کند. دکتر نایتس برای بسیاری از کمپانی‌های نفتی و امنیتی به عنوان مدیر بخش تحلیل و ارزیابی کار کرده و رهبری تیم‌های جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها در عراق، لیبی و یمن را بر عهده داشته است. دکتر نایتس پژوهش‌های متعددی در خصوص درس‌های آموخته شده از عملیات‌های ارتش آمریکا در خلیج در جریان دهه ۹۰ میلادی و پس از آن انجام داده است. او مدرک دکترای خود را از دپارتمان مطالعات جنگ کالج کینگ در لندن به دست آورده و به عنوان خبرنگار دفاعی برای خبرنامه کشورهای خلیج و نشریه اطلاعاتی جین (Jane's Intelligence Review) کار کرده است.

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Bennett's Bahrain Visit Further Invigorates Israel-Gulf Diplomacy

فوریة ۲۰۲۲

Simon Henderson

[\(/policy-analysis/bennetts-bahrain-visit-further-invigorates-israel-gulf-diplomacy\)](#)

BRIEF ANALYSIS

Libya's Renewed Legitimacy Crisis

مورخه ۱۴۰۲.۰۲.۲۳

Ben Fishman

[\(/policy-analysis/libyas-renewed-legitimacy-crisis\)](#)

BRIEF ANALYSIS

The UAE Formally Ceases to be a Tax-Free Haven

مورخه ۱۴۰۲.۰۲.۲۳

Sana Quadri ,

Hamdullah Baycar

[\(/policy-analysis/uae-formally-ceases-be-tax-free-haven\)](#)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/khlyj-w-syast-hwzh-anrzhy/\)](#) خليج و سياست حوزه انرژی

[\(fa/policy-analysis/mn-ashah/\)](#) منع اشاعه [\(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/\)](#) نظامی و امنیتی

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/kshwrhay-hashykhlyj-fars/\)](#) کشورهای حاشیه خلیج فارس [\(fa/policy-analysis/ayran/\)](#) ایران